

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.:340.12(043.2)=135.1
M89

Moraru Elena

**RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A STATULUI ÎN DREPTUL
INTERN**

(aspecte istorice, teoretice și practice)

**Specialitatea 12.00.01 – Teoria Generală a Dreptului; Istoria statului și
dreptului; Istoria doctrinelor politice și de drept**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2012

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei Drept Public a Facultății de Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova

Conducător științific:

Baltag Dumitru, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Referenți oficiali:

Humă Ioan, doctor în drept, profesor universitar, Iași, România.

Negru Andrei, doctor în drept, conferențiar universitar.

Componenta Consiliului Științific Specializat:

1. Smochină Andrei, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
2. Postu Ion, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar.
3. Avornic Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
4. Negru Boris, doctor în drept, conferențiar universitar.
5. Grama Dumitru, doctor în drept, conferențiar universitar.

Susținerea va avea loc pe data de 06.07.2012, ora 10⁰⁰ în ședința Consiliului Științific Specializat D 34 12.00.01 - 01 din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova pe adresa: str. Vlaicu Pârcălab 52, Chișinău, MD 2012, Republica Moldova, aud. 214.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, la biblioteca ULIM și pe pagina Web a Consiliului Național de Acreditare și Atestare (www.cnaa.acad.md)

Autoreferatul a fost expediat la 05.06.2012

Secretar științific
al Consiliului Științific Specializat
doctor în drept, conferențiar universitar

Postu Ion

Conducător științific,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Baltag Dumitru

Autor

Moraru Elena

© Moraru Elena, 2012

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei de cercetare este condiționată de importanța teoretică și practică a subiectelor ce țin de înțelegerea instituției răspunderii juridice a statului și determinarea locului și rolului mecanismului răspunderii juridice a statului în calitate de instituție interramurală de drept.

În prezent în studiile de specialitate tot mai frecvent este abordată ideea responsabilității și răspunderii juridice a statului în fața cetățeanului ca și condiție inerentă a statului de drept. Prin esență, aceasta presupune răspunderea autorităților publice pentru modul în care este exercitată puterea de stat. În pofida importanței și actualității sale, problema dată este puțin studiată la nivel științific, în special în țara noastră.

Eficiența aplicării instituției răspunderii juridice a statului va contribui la diminuarea abuzului de putere ca fenomen, la creșterea calității și operativității producerii impactului asupra tuturor sferelor de activitate a persoanelor cu funcție de răspundere.

Aspectele istorice, teoretice și practice ale răspunderii juridice a statului în dreptul intern, încă nu au constituit obiectul cercetărilor științifice complexe reflectate în literatura de specialitate a Republicii Moldova. Totuși, nu putem nega faptul, că există cercetări care tratează problemele propuse de noi în discuție, însă, o fac într-o manieră dispersată, fără a urmări scopul de a evidenția toate subtilitățile răspunderii juridice a statului, ale formelor, funcțiilor, principiilor acestora și de a face o analiză complexă a fenomenului, accentul fiind pus pe studiul unor forme de răspundere sau a condițiilor de intervenire a acestora.

Aspectele problematice indicate reprezintă în sine suficiente argumente pentru necesitatea continuării cercetării științifice a fenomenului răspunderii juridice a statului.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

În materie de studii dedicate, în general, fenomenului răspunderii juridice, în Republica Moldova regăsim autori ce se preocupă de problematica dată într-un context mai larg, și anume cel al Teoriei Generale a Dreptului, fiind vorba în special de: Gh. Avornic, E. Aramă, B. Negru, A. Negru, G. Fiodorov, D. Baltag ș.a.

Prof. Gh. Avornic, în lucrările de teoria generală a dreptului, cuprinde obligatoriu tema ”Răspunderea juridică”, în cadrul căreia se atinge și problema răspunderii juridice a statului, alături de temeuriile, funcțiile, principiile și formele răspunderii juridice

Tratatul cel mai complex pe care-l regăsim în Republica Moldova dedicat studiului complex al fenomenului răspunderii juridice sub aspecte doctrinare, metodologice și practice

este cel al prof. D. Baltag, care într-o manieră absolut nouă abordează fenomenul răspunderii juridice.

Lucrări de care ne-am inspirat în materie de răspundere juridică a statului în general, înscriem autorii autohtoni: Gh. Costache, O. Arsenii, S. Cobîneanu, S. Gavajuc, L. Brînză, A. Guigov, V. Balan, V. Balmuş, O. Chicu, D. Pulbere, I. Muruianu, V. Cobîşneanu și alții.

În şirul de lucrări, care ne-au inspirat în materie de răspundere juridică a statului este și școala românească de drept. Printre autorii citați numim: C. Alexe, Gh. Alecu, D.-T. Apostol, E. Barbu, R. Carp, D. Ciuncan, M. Ciochina, A. Cotuțiu, V. Dabu, T. Draganu, E. Draguț, Șt. Diaconu, I. Deleanu, H. Deaconescu, M. Dogaru, V. Duculescu, C. Furtună, M.-K. Guiu, C. Gilia, R. Iosof, L. Ivanovic, I. Lașcu, S. V. Mangrău, Gh. Margarit, V. Pătulea, I. Petre, O. Pipera, O. Puie, O. Radulescu și alți.

Federația Rusă este țara în care doctrina juridică atestă multiple abordări și studii ale răspunderii juridice a statului din diverse puncte de vedere. Astfel, nemijlocit de studiul fenomenului ce ne interesează pe noi în lucrarea de față sau preocupat următorii specialiști din domeniu: V.R. Babaiev, B.T. Bazîlev, N.N. Cartașov, B. N. Efimov, U.A. Galagan, N.V. Vitruk, M.D. Șindeapina, L.S. Mamut, L.A. Morozova, M.A. Krasnov, S.V. Pesin, L.V. Boițova, R.L. Haceuturov, R.L. Iagutean, N.P. Koldaeva, N.S. Malein, A.V. Cuznețov, V.M. Sîrîh, T.D. Zragevskaia, S.A. Avakyan, N.A. Bobrova, A.I. Cerneavskii, S.I. Kondratieva, A.A. Kondrașov, D.T. Șon, V.V. Lucicov, S. I. Ripinskii, A.P. Kun, O.V. Dmitriev ș.a.

Printre cei mai renumiți cercetători, ale căror opinii asupra materiei vizate în lucrare au servit drept punct de reper sunt: Gh. Avornic, I. Albu, Gh. Antoniu, E. Aramă, M. Bădescu, I. Craiovan, M. Costin, I. Deleanu, M. Eliescu, P. Fauconnet, M. Florea, N. Chimpa, I. Gliga, I. Grigoraș, V. Guțuleac, I. Humă, A. Iorgovan, H. Lalou, Gh. Mihai, A. Negru, B. Negru, V. Patulea, N. Popa, S. Popescu, C. Stătescu, A. Smochină.

Revenind la R. Moldova, menționăm un șir de autori care în lucrările sale au ca obiect de abordare una sau mai multe condiții ale răspunderii juridice în general și răspunderii juridice a statului, organele de stat, funcționarii publici, persoanele cu funcție de răspundere: D. Baltag, M. Mutu, S. Bruma, A. Chirița, A. Bloșenco, E. Cojocaru, A. Borodac, M. Gherman, A. Guștiuc, M. Orlov, I. Creangă, T. Negru, C. Scorțescu ș.a.

În consecință, trebuie să menționăm că, multiplele discuții și dispute referitoare la răspunderea juridică a statului în dreptul intern, nici până la momentul actual nu au stabilit o concepție univocă a acesteia, fapt ce face și mai dificilă sarcina cercetătorului care a ales examinarea doar a unui aspect al fenomenului răspunderii juridice – pe cel ce vizează răspunderea statului în diversele sale ipostaze, într-o manieră nouă, cea care pune în evidență

categoriile de temeuri, esență, conținut, forme, principii, funcții ale răspunderii juridice ale statului.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei îl constituie studierea multilaterală și complexă a fenomenului răspunderii juridice a statului în diverse perioade istorice, întru punerea în lumină a genezei diverselor concepte asupra acestui fenomen. În același timp ne-am propus efectuarea unui studiu complex de analiză juridică comparativă, mai întâi de toate prin prisma teoriei generale a dreptului, a apariției, evoluției și funcționării instituției răspunderii juridice a statului, atât în baza reglementărilor existente în Republica Moldova, cât și în baza celor din alte state. O importanță deosebită acordăm cercetării locului și rolului, funcțiilor, temeiurilor și principiilor răspunderii juridice a statului.

Întru atingerea scopului propus, au fost determinate anumite obiective, printre care menționăm:

- dezvăluirea conținutului conceptelor asupra răspunderii juridice a statului în doctrinele politice și de drept;
- determinarea esenței răspunderii juridice a statului în baza opiniilor regăsite în cadrul filosofiei dreptului din sec. XIX;
- stabilirea factorilor comuni diverselor epoci istorice ce exercită un impact determinant asupra instituției răspunderii juridice a statului; formularea semnelor distinctive ale respectivului fenomen și formularea unor definiții;
- cercetarea statului în calitate sa de subiect al răspunderii juridice;
- cercetarea diverselor abordări existente vis-a-vis de esența și natura juridică a răspunderii statului în doctrina contemporană;
- efectuarea unei analize comparative a răspunderii juridice a statului în baza normelor de drept național;
- analiza eficienței funcționării instituției răspunderii juridice a statului în Republica Moldova în baza studiului bazei normative în vigoare, a lucrărilor de teorie generală a dreptului și celor din cadrul ramurilor de drept, fundamentarea necesității și determinarea celor mai importante direcții de perfecționare a reglementărilor juridice de domeniu.

Metodologia cercetării științifice. Cercetările științifice în teză s-au fundamentat pe principiul coraportului interacțiunii dintre diferite metode, procedee și tehnici de investigare. Fundamentul metodologic al prezentei teze îl constituie principiile cunoașterii fenomenelor sociale examinate în legătura și condiționarea lor reciprocă, prin prisma legăturii dintre teorie și practică.

Un loc aparte în studiul răspunderii juridice și în identificarea locului și rolului răspunderii juridice a statului în acest sistem îi revine abordării structural-funcționale, în cadrul căreia este cercetată sub aspecte teoretice și practice problema răspunderii juridice a statului în multiple ramuri ale dreptului ca instituție interramurală.

Metodologia cercetării include nu numai tehnici, procedee de investigare ca instrumente ale cunoașterii, dar și principii, teze, postulate ce au stat la baza evoluției fenomenului răspunderii juridice și respectiv la cunoașterea științifică a acestui fenomen complex. Metodele dialectică, sistemică, comparativă, interpretativă au fost aplicate în cercetarea tuturor aspectelor tezei. Investigarea naturii juridice a corelației dintre răspundere și stat, a evoluției acestora a permis evidențierea legăturilor și particularităților răspunderii juridice a statului în diverse ramuri ale dreptului. Metoda bibliografică a fost centrală pentru studierea surselor necesare studiului, precum și pentru interpretarea și sintetizarea diferitelor opinii în literatura națională și internațională. De asemenea, în cadrul cercetării au fost utilizate analiza și sinteza, inducția și deducția, generalizarea, care au creat viziuni obiective, adevărate despre fenomenele stat-societate, stat-putere și răspundere juridică în acest sistem.

Noutatea și originalitatea științifică este determinată de scopul și obiectivele tezei și rezidă în faptul că aceasta reprezintă una din primele lucrări care este axată exclusiv pe problematica răspunderii juridice a statului în dreptul intern în istoria doctrinelor politice și de drept din perspectiva priorității drepturilor și libertăților omului și din cea a răspunderii reciproce dintre stat și persoană în condițiile edificării statului de drept și a creării societății civile formate.

Noutatea științifică își găsește reflectare directă în următoarele formulări teoretice susținute de către autor:

1. Izvorul reglementărilor juridice ce au ca obiect răspunderea personalizată a funcționarilor publici, ce reprezintă de fapt răspunderea statului, regăsite în diverse state, este reprezentat mai întâi de toate de specificul tradițiilor politice și a practicii juridice, elucidată în doctrina juridică a epocilor antice, medievale și moderne.

2. În raport cu statul, răspunderea juridică comportă un caracter compensator și de restabilire în drepturi. Astfel, instituția răspunderii juridice a statului are menirea de a restabili persoanele fizice și juridice în drepturi, dacă acestora le-au fost încălcate în vreun fel sau altul în procesul de exercitare a puterii publice. Mecanismul răspunderii juridice a statului, fundamentat pe principiul echității și priorității drepturilor și libertăților omului reprezintă în sine un garant eficient al exercitării drepturilor constituționale ale cetățenilor.

3. Drept *temei juridic* al existenței instituției răspunderii juridice a statului în Republica Moldova, paralel cu principiile generale recunoscute și reglementate pe plan internațional, apar

art. 20 și 53 ale Constituției Republicii Moldova. Constituția nu doar garantează liberul acces la justiție a celor cărora li se încalcă anumite drepturi, dar și garantează repararea prejudiciului în caz de încălcare a drepturilor în procesul actului de guvernare. Repararea prejudiciului de către stat, cauzat prin acțiunea sau inacțiunea funcționarilor publici sau a organelor de stat, nu exclude însă răspunderea juridică penală, civilă, administrativă și disciplinară a lor.

4. *Temeiul de facto* al răspunderii juridice a statului este fapta ilicită care duce la cauzarea unui prejudiciu prin încălcarea drepturilor subiectului de către organul de stat sau a funcționarilor acestuia în procesul exercitării puterii de stat. Răspunderea statului este de natură obiectivă, fiind reclamată necesitatea dovedirii vinovăției statului. Acceptarea benevolă a statului de a repara prejudiciul cauzat unui subiect de drept în procesul de exercitare a puterii publice echivalează cu recunoașterea vinovăției sale, fiind suficientă dovada existenței unui prejudiciu. În această manieră se declanșează automat mecanismul răspunderii juridice a statului.

5. Prin răspundere juridică a statului în dreptul intern se desemnează executarea obligației de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiuni sau inacțiuni ilicite ale reprezentanților puterii de stat reglementată de legislația în vigoare. Realizarea răspunderii juridice a statului în sistemul de drept național se produce în două forme: materială și morală. În cadrul celei materiale are loc compensarea sau orice altă reparare de natură materială a prejudiciului, pe când cea nematerială se referă la repunerea în drepturi.

6. Studiul comparat al instituției răspunderii juridice a statului în cadrul altor țări a permis să remarcăm progresul atins de acestea (Franța, Germania, România etc.) vis-a-vis de acest fenomen. Răspunderea juridică a statului în baza dreptului național al Franței, Germaniei, Austriei, Italiei, Elveției etc. comportă atât specificul raporturilor de drept privat (în calitatea statului de subiect de drept egal în drepturi cu celelalte subiecte), cât și specificul raporturilor de autoritate publică (la realizarea competențelor publice). Statele Europei Occidentale părtășe ale ideii de răspundere juridică a statului garantează în mod real compensarea prejudiciului cauzat subiectelor de drept în procesul înfăptuirii puterii de stat. De aici menționăm că ar fi benefică preluarea experienței acestor state în domeniul mecanismului de aplicare a răspunderii juridice a statului și de către Republica Moldova.

Problema științifică soluționată constă în stabilirea și definirea temeiurilor, formelor, principiilor și funcțiilor răspunderii juridice a statului în dreptul intern, cât și mecanismul ei de funcționare în republica Moldova.

Semnificația teoretică constă în faptul că concluziile formulate și fundamentate completează, dezvoltă și concretizează în mare măsură partea teoretică a unor compartimente din „Teoria generală a dreptului”, „Istoria dreptului”, „Istoria doctrinelor de drept”. De asemenea,

rezultatele cercetării și concluziile teoretice, pot fi utilizate în procesul perfecționării legislației la elaborarea și modificarea unor acte normative, deoarece deficiențele ce apar în cadrul soluționării problemelor răspunderii juridice a statului în dreptul intern nu pot fi depășite fără conceptualizarea teoretică a principiilor generale ale ei.

Valoarea aplicativă a lucrării. Concluziile și recomandările privind esența, temeiul, formele, funcțiile și principiile răspunderii juridice a statului, legăturile acesteia cu alte forme de răspundere juridică completează baza teoretică și metodologică a acestui concept științific, dar și orientează spre anumite măsuri practice din partea statului în special în protecția drepturilor și libertăților omului într-un stat de drept. De asemenea concluziile și propunerile formulate în lucrare oferă soluții noi pentru modernizarea cadrului juridic, prin modificarea acestuia la capitolele ce țin de perfecționarea practicii de tragere la răspundere juridică.

Materialele cercetării extind simțitor viziunile teoretice existente vis-a-vis de fenomenul răspunderii juridice a statului. Propunerile de *lege ferenda* vor intensifica activitatea de creație legislativă în domeniul răspunderii juridice a statului. Ideile fundamentale ale lucrării pot fi aplicate în cercetările teoretice generale și de ramură care au ca obiect fenomenul răspunderii juridice a statului, în procesul de studii, precum și la predarea cursurilor de teorie generală a dreptului.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

- răspunderea statului se poate realiza doar în condițiile recunoașterii acestuia drept subiect înzestrat cu capacitate juridică. Ca subiecte de drept autoritățile publice îndeplinesc cel puțin trei categorii de competențe: exercitarea conducerii de stat în diverse domenii; soluționarea problemelor și temeinicia legală a pretențiilor unor subiecte de drept față de alții, asigurarea constrângerii de stat în cazurile necesare;

- pentru a caracteriza statul ca subiect al răspunderii juridice în dreptul intern este necesară analiza raporturilor juridice în cadrul cărora statul apare ca subiect ce nesocotește prevederile legii. Astfel, statul poate fi tras la răspundere atât ca stat, cât și prin intermediul organelor puterii de stat și funcționarilor publici;

- statul poate răspunde în fața comunității internaționale, în fața propriului popor (generației concrete) și față de cetățeni concreți sau persoane juridice. În primul caz, este vorba de răspunderea juridică internațională a statului, ca popor organizat din punct de vedere statal, în cel de-al doilea caz, răspunderea față de întregul popor va avea un caracter politic și în cel de-al treilea caz, statul răspunde pentru activitatea ineficientă a organelor și funcționarilor de stat;

- răspunderea statului reglementată de art. 53 din Constituția Republicii Moldova, poate fi considerată o răspundere constituțională. Chiar, dacă răspunderea este reglementată de legislația

civilă (art. 1405 CC RM), totuși, natura sa constituțională se păstrează, deoarece este orientată direct spre protejarea valorilor constituționale;

- o problemă de lacună constituțională o constituie lipsa recursului individual a accesului direct al persoanei la Curtea Constituțională. Oportunitatea instituirii plângerii constituționale e dictată și de faptul, că nu există posibilitatea de a ridica excepția de neconstituționalitate la toate nivelurile și la orice etapă a procesului în mod direct.

Implementarea rezultatelor științifice vizează procesul educațional al Universității Libere Internaționale din Moldova, Universității Agrare de stat din Moldova prin rapoarte și comunicări la conferințele științifice. Majoritatea ideilor, concluziilor, propunerilor și recomandărilor cuprinse în lucrare și-au găsit oglindire în publicațiile autorului la tema investigației.

Aprobarea rezultatelor științifice. Teza a fost examinată la ședința Catedrei Drept Public a Facultății de Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova la 14 noiembrie 2011, care a recomandat-o spre examinare Seminarului științific de Profil la specialitatea 12.00.01. Seminarul științific de profil a examinat teza la 17 februarie 2012 și a recomandat-o spre susținere în Consiliul științific Specializat. Rezultatele obținute în cadrul studiului de doctorat au fost prezentate de autor și aprobate într-o serie de expuneri la simpozioane, conferințe internaționale și publicate în reviste științifice de specialitate.

Publicații la tema tezei:

Rezultatele investigațiilor au fost reflectate în nouă publicații ale autoarei în revistele de specialitate acreditate de CNAA și culegeri de materiale ale conferințelor științifice naționale și internaționale. Principalele teze, idei și propuneri au fost prezentate de autor în cadrul a patru simpozioane internaționale. Volumul total al publicațiilor este de 2,8 c.a.

Volumul și structura tezei. Volumul tezei este de 186 pagini. Structura a fost condiționată de scopul și obiectivele lucrării și constă din introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, cuvinte-cheie utilizate în teză și adnotări în limbile română, engleză și rusă.

Cuvinte-cheie: Răspunderea juridică, statul ca subiect al răspunderii juridice, temeiul răspunderii juridice a statului, formele răspunderii juridice a statului, principiile răspunderii juridice a statului, consfințirea normativă a răspunderii juridice a statului, mecanismul răspunderii juridice a statului.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea reprezintă fundamentarea și justificarea temei alese pentru cercetare, întregul spectru de probleme care relevă actualitatea și importanța problemei abordate, gradul de cercetare a temei, scopul și obiectivele propuse spre realizare, noutatea științifică a rezultatelor obținute, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, baza metodologică, modalitatea de aprobare a rezultatelor și concluziilor cercetării.

În primul capitol **„Orientări doctrinare și metodologice în cercetarea fenomenului răspunderii juridice a statului”** – sunt supuse investigației și analizate opiniile cercetărilor referitoare la conceptul, esența, temeiurile, funcțiile și principiile răspunderii juridice a statului în contextul general al răspunderii juridice.

În primul paragraf **„Scurta incursiune privind răspunderea juridică a statului în operele marilor gânditori ale doctrinelor politice și de drept și primelor legiuri”** sunt prezentate abordările răspunderii juridice a statului și evoluția istorică a acesteia în contextul doctrinelor juridice, se reclamă referirea la noțiunile teoretice de bază adiacente acestui fenomen juridic, fără de care este imposibilă înțelegerea cauzelor de apariție a ideii de răspundere juridică a statului.

Noțiunea răspunderii juridice a statului nu a fost univoc interpretată și înțeleasă pe parcursul diverselor perioade istorice. Această stare de lucruri își găsește explicația mai întâi de toate în faptul că există un spectru foarte larg de probleme ce trebuie soluționate ca premisă a formulării și determinării unei viziuni concrete asupra acestui fenomen și a celor conexe lui. Este limpede, că algoritmul de căutare a răspunsurilor la întrebările ce preocupau specialiștii de domeniu din diverse perioade istorice, dar și conținutul și caracterul răspunsurilor aflate, depindeau în mare măsură de epocă, tradițiile școlii juridice din acea epocă, volumul de informații despre stat și persoană, precum și de un șir de alți factori concreți, care direct sau indirect determină geneza ideii de răspundere juridică a statului, dar și esența și conținutul fenomenului supus cercetării.

Din aceste rațiuni, înainte de a trece nemijlocit la cercetarea abordărilor răspunderii juridice a statului și a evoluției istorice a acesteia în contextul doctrinelor juridice, este reclamată referirea la noțiunile teoretice de bază adiacente acestui fenomen juridic, fără de care este imposibilă înțelegerea cauzelor de apariție a ideii de răspundere juridică a statului. Ne referim în principal la noțiunile de stat, răspundere și conexiunea sau relația dintre acestea două.

În baza celor expuse mai sus ajungem la următoarea concluzie, baza metodologică de cercetare a fenomenului ce ne interesează în lucrarea de față a fost creată în temeiul unui sistem

de principii interdependente, legi, categorii și mijloace ale activității teoretice și practice ce rezultă din teoriile, elaborate de diverse curente științifico-juridice.

În al doilea paragraf al capitolului **„Locul și rolul răspunderii juridice a statului în lucrările autorilor contemporani”** sunt cuprinse unele probleme ce vizează diverse aspecte ale răspunderii juridice a statului atestate în diverse lucrări de specialitate. În primul rând, este vorba de studiul răspunderii juridice a statului în dreptul intern ca importantă instituție a dreptului. Ulterior, aceste studii se ramifică ca cercetări dedicate răspunderii juridice de ramură, răspunderea statului în dreptul constituțional, dreptul civil, dreptul administrativ, penal, fiscal etc. Mai departe, sunt studiile dedicate diverselor condiții de intervenire a răspunderii juridice a statului și agenților săi. În toate lucrările menționate de noi în teză regăsim lucrări ale autorilor autohtoni și străini în egală măsură. Nu negăm multiplele articole științifice ce tratează un aspect sau altul a unor forme ale răspunderii juridice a statului, aceste detașări având loc, mai cu seamă, în cadrul dreptului civil, administrativ.

Capitolul 2 **„Transformările istorice în sistemul răspunderii juridice a statului”** cuprinde două paragrafe. În primul paragraf **„Particularitățile răspunderii juridice a statului din antichitate până la sfârșitul sec. XVII”** ne-am axat atenția pe un întreg șir de lucrări științifice care, de o manieră sau alta, au ca obiect de cercetare subiectul ce ne interesează pe noi.

Sensul actual al răspunderii juridice reciproce dintre stat și persoană nu putea fi regăsit în operele marilor gânditori antici. Cu toate acestea, analiza lucrărilor antice ne face să depistăm începuturile acestei instituții juridice anume în cadrul lor, regăsindu-se aici chiar și unele polemici vis-a-vis de răspunderea statului și cea a persoanei. Mai este important încă un aspect – cel de creare a premiselor propice pentru studiul ulterior al instituției juridice de răspundere a statului. Și încă ceva important – dezvăluirea esenței echității ca o condiție primordială pentru asigurarea binelui comun și a securității statului și cetățenilor săi [1, p. 246].

De asemenea, vom menționa, că știința dreptului caracteristică perioadei medievale a determinat direcția evoluției gândirii politico-juridice din perioadele ulterioare. Elucidând cele mai profunde cauze ale conflictelor social-politice din cadrul statului, aceasta a creat noi perspective în ceea ce privește stabilirea de comun acord a raporturilor dintre stat și persoană.

În virtutea recepționării dreptului roman în cumul cu cel canonic, jurisprudența practică din Europa de Vest a fost orientată spre modificarea dreptului feudal, acordându-se prioritate redistribuirii funcțiilor judecătorești, consolidării privilegiilor existente, ceea ce ducea uneori la prioritatea voinței celor de la putere în raport cu normele dreptului.

Sub aspect teoretic însă se acceptă și se tratează dreptul pozitiv, ceea ce a dus la exigența de legitimitate față de puterea de stat.

Următoarea perioadă istorică – Renașterea – și-a adus propria contribuție la modificarea limitelor puterii de stat dar și la formarea instituției răspunderii juridice a statului față de persoană în ansamblu.

Așa deci, analiza complexă a viziunilor politico-juridice din antichitate și până la debutul epocii moderne indică asupra faptului că instituția răspunderii juridice a statului se formează mai târziu, în timpul, când știința dreptului devine o știință juridică independentă.

Al doilea paragraf este dedicat **„Evoluției concepțiilor în problematica răspunderii juridice a statului în doctrinele politice și de drept ale epocii moderne”**. Evoluția opiniilor asupra răspunderii juridice a statului în doctrinele politico-juridice ale epocii moderne este legată de analiza conținutului lucrărilor adepților teoriei contractuale de proveniență a statului, care ne permite să evidențiem lipsa de omogenitate în ceea ce privește tratarea problematicii răspunderii statului și determinarea temeiurilor juridice ale acestei răspunderi.

Totuși conținutul lucrărilor analizate de noi permite să se vadă traiectoria pe care au trecut-o autorii lor de la nerecunoașterea răspunderii statului în fața persoanei și până la atribuirea caracterului de drept public al acestei forme de răspundere.

La baza respingerii ideii de răspundere a statului se regăsesc considerațiile ce țin de caracterul instituției statului, care în virtutea naturii și izvoarelor sale nu poate să comită erori și în consecință este exclus din orice jurisdicție. Respectiva viziune este similară cu cele dominante în perioada evului mediu însă are temeuri și un algoritm de probare diferite (contractul și acordul de supunere în fața puterii de stat). Spre deosebire de această poziție, conferirea caracterului de drept privat răspunderii statului îl face pe acesta din urmă responsabil în fața persoanei și nu exclude răspunderea lui în fața acesteia pe de o parte, și pe de altă parte se trage la răspundere o persoană concretă care și-a depășit atribuțiile în exercitarea puterii de stat. Iar aceste circumstanțe nu permit să vorbim despre o răspundere a statului în deplinul sens al acestei instituții juridice.

Abordarea statului exclusiv prin prisma autorității de care dispune acesta în perioada examinată în prezentul compartiment implică și modificări firești ale viziunilor asupra fenomenului răspunderii juridice a statului în particular, dar și a răspunderii ca fenomen juridic în general. Lărgirea sferei sarcinilor ce stau în fața instituțiilor statului duce nemijlocit la creșterea posibilităților de reală imixtiune a statului în afaceri private. Doctrina de specialitate începe să ateste din ce în ce mai multe opinii ce declară în unanimitate necesitatea stabilirii exprese a limitelor activității statului. Tot mai dese sunt cazurile în care statul trebuie să suporte anumite consecințe negative ca rezultat al încălcării de către acesta a unor interese private, respectivele acțiuni/inacțiuni ale statului fiind desemnate ca încălcări ale legii sau fapte ilicite.

Spre începutul sec. XVIII, legislația unor state atestă prezență dispozițiilor legale ce consfințesc răspunderea puterii. Spre exemplu Anglia, încă în perioada evului mediu dispunea de un act ce limita acțiunile samavolnice ale puterii regale. Este vorba de *Magna Charta Libertatum*, din 1215 [2, p. 128]. Aceasta consfințează în art. 12, 14, 61 și 39 [2, p. 136] că nici o persoană nu va putea fi reținută, închisă, lipsită de patrimoniu, pusă în ilegalitate, izgonită sau pusă în vreo oarecare manieră în dezavantaj, puterea nu va merge împotriva acesteia decât în temeiul legii țării sau a condamnării ei legale, dispoziții ce aveau drept scop schimbarea ordinii politice, inclusiv prin limitarea puterii regale.

Vorbind de doctrinele politice și de drept europene ce vizează răspunderea juridică a statului în această perioadă nu putem să trecem cu vederea acele idei ale cronicarilor și acte normative referitor la aceasta temă care au existat în statele românești. M. Costin este unul dintre primii cugetători ai Moldovei care a încetățenit în gândirea politico-juridică națională principiul responsabilității personale a oamenilor pentru fapte comise. [3, p.108]

Răspunderea juridică a statului presupune întotdeauna repararea materială sau morală a prejudiciului cauzat de către acesta în limitele reglementate de lege. În acest fel se indică parcă limitele în care trebuie să fie încadrate pretențiile persoanei ce a fost lezată în interesele sau/și drepturile sale prin acțiunile reprezentanților puterii de stat.[4, p.34]

Capitolul 3 cu denumirea „**Fundamentele teoretice, metodologice și practice în ipoteza răspunderii juridice a statului**” demarează cu relevarea unor aspecte teoretice vis-a-vis de noțiunea stat. Majoritatea autorilor de domeniu sunt de părerea că unicul fenomen ce conferă controlului social asupra puterii formă juridică este statul de drept.

În primul paragraf „**Statul ca fenomen și subiect pasibil de răspundere juridică**” se atrage atenție asupra statului ca entitate social-politice. Statul a reprezentat dintotdeauna o structură socială complicată cu elemente proprii specifice: putere publică, teritoriu, hotare, populație, sistem de drept, organe de stat etc. Această structură, acest sistem, conform autorului B. Negru, nu este caracterizat prin statică, ci dimpotrivă este unul dinamic. Statul evoluează și suferă modificări rezultate din procesul dialectico-logic de dezvoltare istorică obiectivă a societății. Acest proces însă nu este caracterizat prin uniformitate ci dimpotrivă, foarte des îi este specifică diversitatea și contradictorialitatea [5, p.98].

Majoritatea teoreticienilor sunt de acord că în diverse perioade istorice statele sunt caracterizate prin anumite caractere specifice, așa de exemplu, prof. Gh. Avornic atribuie la categoria acestor elemente următoarele: existența puterii publice politice care dispune de un aparat de management și de constrângere; organizarea teritorială a populației, suveranitatea de

stat; caracterul obligatoriu al actelor normative ale statului; existența caznălei de stat, rezultată din impozitare și funcționarea sistemului fiscal în general [6, p.158].

Ținând cont de caracterele nominalizate mai sus, D. Baltag definește statul ca fiind “organizația politică care, deținând monopolul forței de constrângere, al elaborării și aplicării dreptului, exercită într-o comunitate umană de pe un anumit teritoriu puterea suverană a deținătorilor puterii din societatea dată” [7, p.199].

Pentru a caracteriza statul ca subiect al răspunderii juridice în dreptul național este necesară analiza raporturilor juridice în cadrul cărora statul apare ca subiect ce nesocotește prescripțiile legii. Caracteristica raporturilor de drept intern condiționează specificul statului în calitate de subiect al răspunderii juridice. Astfel, statul R. Moldova poate fi tras la răspundere atât ca *stat*, cât și prin *intermediul organelor puterii de stat, organelor administrației publice locale și a funcționarilor publici*.

În această manieră, răspunderea juridică statului în sistemul de drept național poate fi caracterizată prin evidențierea următoarelor semnalmente: constă în realizarea sancțiunii normei juridice ce reglementează obligația de reparare a daunei, de restabilire a drepturilor victimelor faptelor ilicite comise de organele de stat și/sau funcționarilor publici; are caracter retrospectiv, reprezentând o reacție la cauzarea unei daune în rezultatul comiterii unei fapte ilicite de către organele de stat, organele administrației publice locale și/sau funcționarilor publici; este orientată spre asigurarea și restabilirea ordinii de drept; este conexă cu anumite consecințe negative (de natură patrimonială sau nepatrimonială) ce vor fi suportate de stat; se realizează prin intermediul raporturilor juridice de drept public în care drept subiecte apar statul și victimele cărora li s-a cauzat o daună; repararea daunei de către stat nu exclude obligația funcționarilor publici și fie trași ulterior la răspundere juridică de ramură; în multiple situații expres stipulate de lege răspunderea juridică a statului survine indiferent de vinovăția unor organe sau persoane concrete; se realizează în ordine procesual-civilă, reglementată de lege.

Rezultând din cele expuse vom formula o definiție a răspunderii statului în dreptul intern.

Răspunderea juridică a statului în dreptul intern (național) reprezintă realizarea obligației statului de reparare a daunei (lichidare a consecințelor), restabilire a drepturilor și intereselor legitime ale victimelor actelor/faptelor ilicite ale organelor de stat și funcționarilor publici, obligație ce este reglementată expres de normele juridice ale dreptului intern al statului.

În paragraful 2 este analizată „**Esența, temeiul, funcțiile, principiile și formele răspunderii juridice a statului**”. Răspunderea este – în sensul general, obligația fiecăruia de suporta consecințele nerespectării unor reguli de conduită, obligație, care revine autorului faptei contrare acestor reguli și care poartă pecetea dezaprobării sociale a unei asemenea conduite [8,

p.19], ea incluzând-o, indiscutabil și inevitabil și pe a cea juridică, de altfel componentă majoră a acesteia.

Statul poate răspunde în *fața comunității internaționale*, în *fața poporului* (anumitor generații), în fața persoanelor private (persoane fizice și juridice). În *primul caz*, este vorba de răspunderea juridică internațională a statului ca popor organizat din punct de vedere statal, întrucât măsurile adoptate de comunitatea internațională, în mod direct sau indirect se vor reflecta asupra întregului popor al statului concret. Concomitent ținem să menționăm că această formă de răspundere poate surveni atât ca rezultat al unor acțiuni ale statului, ale reprezentanților săi oficiali, cât și pentru acțiunile/inacțiunile unor cetățeni concreți, organizații. În *cel de-al doilea caz*, statul poate fi abordat ca un subiect detașat de societate atât din punct de vedere funcțional cât și din punct de vedere organizațional, chemat să asigure condiții optime pentru viața socială, să ducă o politică internă și externă corespunzătoare. În aceste condiții răspunderea statului va purta mai mult un caracter politic. O atare răspundere poate fi menționată în situații concrete, spre exemplu de modificare a orânduirii de stat, de modificare sau schimbare fundamentală a politicii statului etc. Statul ca rezultat în urma aplicării noilor principii va cataloga politica „predecesorului” său ca fiind una necorespunzătoare principiilor și valorilor vieții sociale și statale și își va asuma obligația de compensare a daunelor cauzate de către acesta. În *cel de-al treilea caz*, statul poate fi examinat ca un garant ce are obligația de a asigura o activitate eficientă a tuturor organelor sale și a funcționarilor acestora, de a lua toate măsurile necesare pentru apărarea și restabilirea drepturilor încălcate ale persoanelor private.

În așa mod, la caracterizarea statului în calitate de subiect al răspunderii juridice e important a diferenția două subiecte de drept public: organele puterii publice și funcționarii publici.

Specificul răspunderii juridice a statului se evidențiază în cadrul unui șir de caracteristici proprii: 1) este o răspundere obiectivă sau se aplică prezumția de vinovăție. În aceste condiții se asigură realizarea deplină a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului; 2) funcția principală a acesteia este funcția compensatorie și de restabilire a ordinii de drept; 3) răspunderea juridică a statului are întotdeauna un caracter politico-juridic sau patrimonial, conținutul ei fiind reprezentat de repararea daunelor; 4) după natura sa juridică are un caracter mixt, este o răspundere publico-privată.

Drept fundament al reglementării juridice a răspunderii juridice a statului pentru daunele cauzate invocăm normele Constituției, ale Codului Civil, altor legi și acte normative subordonate legii. Spre exemplu, art. 53 din Constituția Republicii Moldova stipulează dreptul fiecăruia de a

obține din partea statului o reparare a daunei cauzate în urmă comiterii faptei ilicite de către organul de stat sau funcționarul public.

Repararea de către stat a daunei cauzate prin fapta ilicită a organului puterii publice, a funcționarului public, a întreprinderilor municipale nu exclude nicidecum obligația ultimilor de a fi trași la răspundere de ramură. Răspunderea organelor de stat și a funcționarilor publici se realizează în ordine penală, administrativă, civilă și disciplinară.

Normele legale ale statului Republica Moldova au calitate de garant al consolidării fundamentelor juridice ale statului în ansamblu dar și a organelor puterii publice și a funcționarilor lor. Iar în rezultat se naște o singură instituție juridică de restabilire a drepturilor subiectelor de drept și de reparare a daunelor cauzate.

Respectiva instituție este una complexă și interramurală, întrucât este reglementată de norme juridice ce aparțin diverselor ramuri de drept.

Rezumând cele expuse, concluzionăm: funcționarea statului presupune existența instituției răspunderii juridice de drept intern; răspunderea statului poate fi patrimonială sau nepatrimonială; funcție de raportul juridic în cadrul căruia statul poartă răspundere față de victimele sale, răspunderea acestuia se realizează în ordine procesual-civilă sau de drept public; în cadrul dreptului intern răspunderea statului poate avea haina publico-juridică sau de drept privat; mecanismul răspunderii juridice de drept public a statului comportă un caracter politic și este o varietate a răspunderii de drept constituțional; diversele forme ale răspunderii juridice a statului sunt condiționate de specificul raporturilor juridice în cadrul cărora statul are calitatea de subiect pasiv.

În al treilea paragraf al capitolului „**Natura juridică și temeiurile răspunderii juridice a statului în dreptul comparat**” sunt examinate cu ajutorul metodei comparative, temeiurile de tragere la răspundere juridică a statului în unele state europene.

Analiza comparativă a instituției răspunderii juridice a statului în unele țări europene ne permite să tragem următoarele concluzii: nașterea instituției răspunderii juridice a statului reprezintă o nouă etapă evolutivă a societății, care ridică mai presus de interesele statului pe cele ale individului; procesul de formare a instituției răspunderii juridice a statului este influențat de diverși factori: de o natură economică, politică, etnografică, geografică, istorico-culturală, juridică etc.; instituția răspunderii juridice a statului este un indicator al unei societăți democratice dezvoltată din punct de vedere juridic; fiecui stat în mod individual își determină nivelul de necesitate de reglementare a instituției răspunderii juridice a statului. Acest principiu este o manifestare a suveranității statului pe plan intern; la etapa actuală statele vest-europene se

fundamentează pe principiul răspunderii juridice a statului, pe cel al garantării compensării daunei cauzate de reprezentanții puterii în rezultatul activității de exercitare a puterii publice.

Răspunderea juridică a statului în Franța, Germania, Spania, Italia, Austria, Elveția, România etc. este o instituție atât de drept public (la contestarea daunelor cauzate în procesul exercitării puterii de stat) cât și una de drept privat (când statul participă în raporturi de drept civil) [9,p. 38].

Capitolul 4 **„Reglementarea juridică a răspunderii statului în dreptul intern al Republicii Moldova”**. Acest capitol abordează unele aspecte noi pentru doctrina autohtonă. Este vorba de consfințirea normativă a instituției răspunderii juridice a statului, mecanismul răspunderii juridice a statului și căile de perfecționare a acestora.

În primul paragraf **„Temeiul și condițiile răspunderii juridice a statului în drept intern”**, cercetând reglementările în vigoare și opiniile diferitor autori atât din Republica Moldova, cât și de peste hotare, care investighează problema dată, am ajuns la concluzia că la moment în Republica Moldova normele juridice ce reglementează răspunderea statului în dreptul intern sînt regăsite în diverse acte normative, cel fundamental fiind bineînțeles reprezentat de Constituție.

Unul din semnele definerii ale răspunderii organelor de stat și a funcționarilor publici este, că aceștea răspund pentru actele/faptele lor ilicite în fața statului și nu în fața unui subiect de drept privat. Statul la rândul său răspunde în fața persoanelor concrete. El este obligat să compenseze dauna rezultată din actele/faptele ilicite ale organelor/funcționarilor publici.

Răspunderea statului reglementată de art. 53 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova poate fi considerată drept o răspundere constituțională, dat fiind faptul că ea, în principiu, intervine pentru exercitarea defectuoasă a puterii judecătorești. De asemenea, important în acest sens este faptul că forma dată de răspundere constituie o garanție atât pentru asigurarea și realizarea drepturilor și libertăților prevăzute de Constituție (accesul la justiție (art. 20), prezumția nevinovăției (art. 21), libertatea individuală și siguranța persoanei (art. 25) etc.), cât și pentru asigurarea legalității ca principiu fundamental al realizării justiției în stat. De aceea, chiar dacă răspunderea dată este reglementată de legislația civilă (art. 1405 din Codul civil al Republicii Moldova (fiind calificată de unii autori ca fiind răspundere civilă), totuși natura sa constituțională se păstrează, deoarece este orientată în mod direct spre protejarea valorilor constituționale.

Răspunderea juridică a statului față de subiectele de drept privat se fundamentează pe alte considerații juridice și i se aplică principiul reciprocității drepturilor și obligațiilor dintre stat și cetățeni. Drept obiectiv al unei atare reglementări juridice apare egalitatea formală între persoana

privată și subiectul de drept public, care de fapt în realitate nu se află pe poziții de egalitate. În consecință, se reglementează un șir de garanții suplimentare ale reparării daunelor cauzate persoanelor fizice și juridice. Această varietate a răspunderii reflectă esența socială și democratică a legalității, asigurând realizarea și apărarea drepturilor și intereselor legitime ale omului și cetățeanului [10, p.34].

În paragraful 2 este analizat „**Mecanismul răspunderii juridice a statului în dreptul intern al Republicii Moldova și căile de perfecționare al acestuia**”. Ordinea de punere în sarcina statului de a suporta consecințele negative generate de comiterea unei fapte ilicite de către un subiect al dreptului public este reglementată de normele procesuale care, la existența temeiurilor legale, nasc raporturi procesuale. Gradul de reglementare a diferitor forme ale răspunderii juridice diferă. Însă consfințirea juridică a mecanismului răspunderii juridice a statului reprezintă garantarea realizării ei, asigură compensarea daunelor cauzate astfel cetățenilor și altor subiecte colective.[11, p.23]

Corelarea dispozițiilor legale ce reglementează răspunderea juridică a organelor și funcționarilor administrației publice locale permite elucidarea unor caracteristici esențiale ale acestei instituții, și anume: pot fi trași la răspundere juridică atât funcționarii administrației publice locale, cât și organele acesteia; organele și funcționarii administrației publice locale poartă răspundere administrativ-disciplinară, administrativ-patrimonială (în cazul producerii de prejudicii materiale), contravențională și penală; răspunderea poate surveni atât pentru comiterea de fapte ilegale în, exercițiul funcțiunii, cât și pentru exercitarea neadecvată a atribuțiilor de ales local; aleșii locali răspund în fața statului, în fața colectivității locale și în fața persoanelor fizice și juridice (pe calea contenciosului administrativ, pentru încălcarea drepturilor acestora) [12, p.15].

Așa dar, răspunderea juridică a subiectelor vizate se manifestă sub un dublu aspect: *pozitiv* și *negativ*. Aspectul *pozitiv* - responsabilitatea lor presupune obligația subiectelor nominalizate de a-și exercita competențele în strictă conformitate cu dispozițiile constituționale și legislative în vigoare. Aspectul *negativ* – răspunderea lor ține de survenirea unor consecințe juridice nefavorabile în cazurile de încălcare a normelor juridice sau de exercitare neadecvată a obligațiilor funcționale.

Atât la nivel de teorie a dreptului cât și la nivel de legislație și aplicare a acesteia în sfera răspunderii juridice a statului există încă un șir de probleme nesoluționate. O analiză a legislației ce reglementează activitatea de creație legislativă pe teritoriul Republicii Moldova a permis să constatăm că nu sunt reglementate limitele atribuțiilor organelor de stat în problema adoptării actelor normative, dar *nici răspunderea lor pentru conținutul și tehnica de adoptare a acestora*.

O problemă de lacună constituțională în sistemul nostru național o constituie lipsa recursului constituțional individual, adică a accesului direct al persoanei la Curtea Constituțională. Oportunitatea instituirii plîngerii constituționale e dictată și de faptul că la noi nu există nici posibilitatea de a ridica excepția de neconstituționalitate la toate nivelurile și la orice etapă a procesului în mod direct.

O altă problemă controversată, constatată cu ocazia scrierii acestei lucrări, este lipsa unor reglementări clare referitor la răspunderea Guvernului și a membrilor acestuia pentru neexecutarea corespunzătoare și în termenele stabilite a obligațiilor sale, în cadrul procesului de implementare a legilor. În acest sens, remarcăm că în pofida unui cadru legal confuz și contradictoriu care există în domeniul administrației publice datorită neexecutării din partea autorităților centrale a obligațiilor sale legale, practic nu sunt cunoscute cazuri de aplicare a unor sancțiuni unor demnitari de rang înalt pentru astfel de motive.

Este necesar ca în legislația noastră să fie stabilit specificul răspunderii pentru diferitele tipuri de acțiuni ale judecătorilor: pentru activitatea exclusiv judiciară ce ține de pronunțarea hotărîrilor și pentru acțiunile care nu țin de activitatea judiciară (de exemplu, pentru activitatea administrativă).

Studiind actele normative, care reglementează mai mult sau mai puțin modul de organizare și funcționare a administrației publice locale, constatăm lipsa unei concepții a răspunderii autorităților respective, fiind consacrate în mod dispersat formele răspunderii, temeiurile survenirii acesteia și măsurile de sancționare aplicabile. Alături de definirea conceptului, numai puțin important se prezintă a fi determinarea naturii juridice a răspunderii autorităților publice locale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema răspunderii juridice a statului în dreptul intern este la moment în vizorul științei teoriei generale a dreptului și a tuturor ramurilor de drept. În baza rezultatelor atinse în procesul de investigare a instituției răspunderii juridice a statului în dreptul intern, formulăm următoarele concluzii:

1. Inițial, cercetătorii din diferite perioade istorice, indiferent de caracteristicile lor, au fost preocupați de determinarea naturii juridice și esenței statului, pornind de la ideile dreptului natural și a rațiunii umane. Transformările istorice, sociale și politice au influențat evoluția fenomenului ce ne interesează. Întreaga istorie a doctrinelor politice și de drept atestă o imensă experiență în domeniul cercetării statului și dreptului, atât în virtutea faptului că multiple cercetări sau axat anume pe aceste subiecte, cât și grație aplicării unei multitudini de metode de

cunoaștere, descoperite de-a lungul timpurilor, care au permis abordarea complexă și multilaterală a întregii noastre realități.

2. Considerăm că sensul actual al răspunderii juridice a statului în fața persoanei nu poate fi regăsit în operele marilor gânditori antici și medievali. Cu toate acestea, analiza operelor ce semnifică aceste perioade, face să depistăm începuturile aceste instituții juridice, anume în cadrul lor, regăsindu-se chiar unele polemici vis-a-vis de răspunderea statului și cea a persoanei. Mai este important încă un aspect – cel de creare a premiselor propice pentru studiul ulterior al instituției răspunderii juridice a statului.

3. Pe parcursul studiului doctrinei juridice am ajuns la concluzia că statul poate răspunde în fața comunității internaționale, în fața propriului popor (generații concrete) sau față de cetățeni concreți sau persoane juridice. *În primul caz* este vorba de răspunderea juridică internațională a statului ca popor organizat din punct de vedere statal, întrucât măsurile adoptate de comunitatea internațională, în mod direct sau indirect se vor reflecta asupra întregului popor al statului concret. *În cel de-al doilea caz* statul poate fi abordat ca un subiect detașat de societate atât din punct de vedere funcțional cât și din punct de vedere organizațional, chemat să asigure condiții optime pentru viața socială, să ducă o politică internă și externă corespunzătoare. În aceste condiții răspunderea statului va purta mai mult un caracter politic. *În cel de-al treilea caz* statul poate fi examinat ca un garant ce are obligația de a asigura o activitate eficientă a tuturor organelor sale și a funcționarilor acestora, de a lua toate măsurile necesare pentru apărarea și restabilirea drepturilor încălcate ale persoanelor private.

4. Pentru a caracteriza statul ca subiect al răspunderii juridice în dreptul intern considerăm că este necesară analiza raporturilor juridice în cadrul cărora statul apare ca subiect ce nesocotește prescripțiile legii. Caracteristica raporturilor de drept intern condiționează specificul statului în calitate de subiect al răspunderii juridice. Astfel, statul Republica Moldova poate fi tras la răspundere atât ca *stat*, cât și prin intermediul organelor puterii de stat, organelor administrației publice locale și a funcționarilor publici.

5. Drept temei *de iure* a tragerii la răspundere a statului în sistemul de drept al R. Moldova evoluează art. 20 și 53 din Constituție. În corespundere cu stipulațiunile acestora statul va asigura tuturor victimelor infracțiunilor și abuzului de putere liberul acces la justiție și repararea daunei. În plus, se garantează repararea de către stat a daunelor cauzate prin actele și/sau faptele ilicite ale organelor puterii de stat și ale funcționarilor acestora.

6. Vorbind de *esența* răspunderii juridice a statului evidențiem *obiectivele* răspunderii juridice a statului în dreptul național al Republicii Moldova:

- în primul rând, răspunderea statului are drept obiectiv apărarea ordinii de drept, a drepturilor și intereselor victimelor faptelor ilicite;

- în cel de-al doilea rând, răspunderea statului este orientată spre compensarea maxim posibilă a daunelor cauzate prin actele și faptele ilicite ale organelor de stat și a funcționarilor publici;

- în cel de-al treilea rând, instituția răspunderii statului contribuie la diminuarea numărului faptelor ilicite prin avertizarea eventualilor autori ai faptelor ilicite despre inevitabilitatea sancționării lor în rezultatul nesocotirii legii;

- în cel de-al patrulea rând, contribuie la educația juridică a cetățenilor dar și a funcționarilor publici.

7. Funcțiile răspunderii juridice sunt definite de teoria dreptului ca fiind principalele direcții prin care se ating obiectivele răspunderii și în care se reflectă menirea acesteia. Generalizând opiniile din doctrina juridică formulăm următoarele funcții ale răspunderii juridice ale statului: *preventivă, de reprimare, reparatorie, de reglementare și educativă*.

8. Un alt aspect important al răspunderii juridice a statului ține de principiile de realizare a acesteia. Prin principii ale răspunderii juridice a statului înțelegem acele idei de bază, concepte directoare, în baza cărora se realizează răspunderea. Din principiile răspunderii juridice ale statului fac parte: *legalitatea, egalitatea, proporționalitatea și ireversibilitatea*.

9. Reieșind din obiectivele, funcțiile și principiile răspunderii juridice a statului, în cadrul cercetărilor răspunderii juridice a statului în dreptul intern evidențiem caracteristicile ei specifice:

- constă în realizarea sancțiunii norme juridice ce reglementează obligația de reparare a daunei, de restabilire a drepturilor victimelor faptelor ilicite comise de organele de stat și/sau funcționarii publici;

- are caracter retrospectiv, reprezentând o reacție la cauzarea unei daune în rezultatul comiterii unei fapte ilicite de către organele de stat, organele administrației publice locale și/sau funcționarii publici;

- este orientată spre asigurarea și restabilirea ordinii de drept;

- este conexă cu anumite consecințe negative (de natură patrimonială sau nepatrimonială) ce vor fi suportate de stat;

- se realizează prin intermediul raporturilor juridice de drept public în care drept subiecte apar statul și victimele cărora li s-a cauzat o daună;

- repararea daunei de către stat nu exclude obligația funcționarilor publici și fie trași ulterior la răspundere juridică de ramură;

- în multiple situații expres stipulate de lege răspunderea juridică a statului survine indiferent de vinovăția unor organe sau persoane concrete;

- se realizează în ordine procesual-civilă, reglementată de lege.

10. Răspunderea statului reglementată de art. 53 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova, considerăm că poate fi definită drept o răspundere constituțională, dat fiind faptul că ea, în principiu, intervine pentru exercitarea defectuoasă a puterii judecătorești. De asemenea, important în acest sens este faptul că forma dată de răspundere constituie o garanție atât pentru asigurarea și realizarea drepturilor și libertăților prevăzute de Constituție (accesul la justiție (art.20), prezumția nevinovăției (art. 21), libertatea individuală și siguranța persoanei (art.25) etc.), cât și pentru asigurarea legalității ca principiu fundamental al realizării justiției în stat. De aceea, chiar dacă răspunderea dată este reglementată de legislația civilă (art. 1405 din Codul civil al Republicii Moldova) (fiind calificată de unii autori ca fiind răspundere civilă), totuși natura sa constituțională se păstrează, deoarece este orientată în mod direct spre protejarea valorilor constituționale.

11. Atât la nivel de teorie a dreptului cât și la nivel de legislație și aplicare a acesteia în sfera răspunderii juridice a statului, considerăm că există încă un șir de probleme nesoluționate. O analiză a legislației ce reglementează activitatea de creație legislativă pe teritoriul Republicii Moldova a permis să constatăm că nu sunt reglementate limitele atribuțiilor organelor de stat în problema adoptării actelor normative, dar *nici răspunderea lor pentru conținutul și tehnica de adoptare a acestora*. Astfel nu este stipulat de lege nici subiectul responsabil în această materie, nici temeiurile de facto ale unei astfel de răspundere.

12. O problemă de lacună constituțională în sistemul nostru național de drept o constituie, în opinia noastră, lipsa recursului constituțional individual, adică a accesului direct al persoanei la Curtea Constituțională. Oportunitatea instituirii plîngerii constituționale e dictată și de faptul că la noi nu există nici posibilitatea de a ridica excepția de neconstituționalitate la toate nivelurile și la orice etapă a procesului în mod direct.

Avantajele elaborărilor propuse rezultă din importanța teoretică și practică a problemelor ce vizează natura juridică și logică a instituției răspunderii statului, organelor sale și funcționarilor publici, pe de altă parte, de importanța ei în respectarea drepturilor și libertăților cetățeanului.

Faptul că răspunderea juridică a statului diferă de la o ramură de drept la alta, semnificația ei este unică, suportarea consecințelor negative generate de comiterea unei fapte ilicite de către un subiect al dreptului public. Gradul de reglementare a diferitor forme de răspundere juridică a statului diferă, însă, consfințirea unui mecanism normativ al răspunderii

juridice a statului reprezintă garantarea realizării ei, asigură compensarea daunelor cauzate astfel cetățenilor și altor subiecte de drept.

Nu toate formele de răspundere juridică a statului, explicate și dezbătute în doctrină sînt și reglementate de legiuitor. În mod cert este doar o chestiune de timp ca unele forme de răspundere acceptate doar la nivel doctrinar să devină parte integrantă a sistemului de reglementări în vigoare. Aceste treceri de la doctrină la reglementare, cărora le sînt specifice decalajele dintre teorie și practică sînt inevitabile și, în consecință mereu va exista această deficiență în aplicarea normelor instituției răspunderii juridice a statului.

Nu putem neglija faptul, că practica uneori chiar admite situația de a face abstracție la aplicarea unor sau altor norme ale instituției răspunderii juridice a statului, ceea ce din nou denotă anumite deficiențe în material de reglementare, de aici și necesitatea unei reglementări clare și univoce a tuturor formelor existente de răspundere juridică a statului în dreptul intern.

În fine, avantajele elaborării rezultă și din lipsa în literatura de specialitate a unui studiu complex de ansamblu, istoric, metodologic, teoretico-practic cuprinzător, care nu s-ar limita doar la caracteristicile unei sau altei forme de răspundere juridică a statului.

Problema științifică soluționată constă în stabilirea și definirea temeiurilor, principiilor, funcțiilor și formelor răspunderii juridice a statului în dreptul intern cât și mecanismul ei de funcționare în Republica Moldova.

Recomandări

1. Adoptarea Constituției Republicii Moldova la 1994 a contribuit foarte mult la ameliorarea funcționării mecanismului de apărare a drepturilor și intereselor cetățenilor contra actelor/faptelor ilicite venite din partea reprezentanților puterii. În același timp ordinea de realizare a răspunderii juridice a statului existentă astăzi în Republica Moldova este una departe de cea ideală. Opinăm că răspunderea statului pentru cauzarea de daune trebuie să survină indiferent de vinovăția autorului faptei și în absolut toate cazurile de adoptare a actelor ilegale, de realizare ilicită a competențelor acestora. Astfel propunem adoptarea legii „Cu privire la răspunderea statului pentru cauzarea de daune cetățenilor și persoanelor juridice prin actele/faptele ilicite ale organelor de stat, organelor administrației locale și ale funcționarilor publici”. Respectiva lege trebuie să stipuleze exact temeiurile răspunderii juridice ale statului, modalitățile de reparare a daunelor dar și ordinea procesuală de realizare a acestui proces.

2. Recomandăm și alte completări ale legislației, direcționate spre reformarea sistemului autorităților publice. Astfel, ar fi binevenite următoarele intervenții legislative:

2.1. Definitivarea proiectului de Lege cu privire la răspunderea ministerială și trimiterea acesteia spre adoptare Parlamentului Republicii Moldova ca o necesitate imperioasă și o soluție

viabilă pentru crearea unei atitudini mai contencioase și mai responsabile din partea Guvernului și a membrilor săi în exercitarea atribuțiilor lor conform legii. La această recomandare există două opțiuni: adoptarea unei Legi cu privire la răspunderea ministerială sau includerea acestor reglementări în Legea cu privire la Guvern. Considerăm că oricare din aceste opțiuni este acceptabilă, mult mai importantă fiind existența voinței politice de a adopta aceste reglementări.

2.2. Reducerea semnificativă a numărului funcționarilor publici și alocarea mijloacelor financiare rămase disponibile pentru majorarea salariilor funcționarilor rămași în activitate;

2.3. Elaborarea unei noi metodologii fundamentată științific, care ar cuprinde toate salariile angajaților din sfera bugetară. Este necesar să se condiționeze salariul funcționarilor de stat cel puțin pe țară aplicându-i-se un coeficient concret pentru calculul final al salariului funcționarilor publici. Însă salariul maxim al celui mai înalt funcționar public ar trebui să nu depășească (incluzând toate adaosurile și premiile) mai mult decât de 15-20 pe cel puțin din sfera bugetară. Aceste modificări opinăm că sunt deja o necesitate fiind suficientă doar exprimarea voinței politice în acest sens.

3. Cercetând esența și natura juridică a răspunderii statului în dreptul intern, propunem formularea *unei definiții a acestei instituții. Deci, răspunderea juridică a statului în dreptul intern reprezintă instituția întru realizarea obligației statului de reparare a daunei (lichidarea consecințelor), restabilirii drepturilor și intereselor legitime ale victimelor actelor/faptelor ilicite ale organelor de stat și funcționarilor publici, obligație ce este reglementată expres de normele juridice ale dreptului intern a statului.*

4. Funcția legislativă este una din cele mai importante funcții ale statului și întruchipează legătura dintre stat și drept, fundamentarea exclusivă pe litera legii a procesului de formare a mecanismului de stat și activității acestuia. Tocmai din aceste considerente este necesar să se soluționeze problema răspunderii deputaților (dar și a altor organe împuternicite cu atribuții incidente creației legislative) pentru actul normativ adoptat ce contravine Constituției, principiilor fundamentale ale dreptului, regimului legalității, fundamentelor moralității și ale ordinii de drept.

5. O lacună constituțională în sistemul nostru național de drept o constituie lipsa recursului constituțional individual, adică a accesului direct al persoanei la Curtea Constituțională. De aici, considerăm oportună propunerea mai multor cercetători de revizuire a Constituției pentru statuarea plîngerii individuale constituționale, cât și instituirea anumitor mecanisme legale permissive de revigorare și reanimare a excepției de neconstituționalitate ce va putea fi invocată nu doar prin intermediul Curții Supreme de Justiție, ci, mai ales, direct de fiecare instanță.

6. Discuțiile cu privire la modificarea Constituției sau chiar adoptarea unei noi Constituții, care au loc astăzi în cercul politicianilor și deputaților, nu pot ocoli problema răspunderii șefului statului. Atunci, când aceste chestiuni se vor pune la modul concret (avem în vedere cadrul normativ de tragere la răspundere a șefului statului) și nu ne îndoim că așa va fi, incertitudinea va fi mult mai dăunătoare decât o soluție clară, oricare ar fi ea.

7. Necunoașterea legislației de către membrii comunității afectează constituirea unui cadru democratic de desfășurare a relațiilor sociale. Soluționarea acestei probleme, poate fi obținută prin elaborarea *unui program de educație juridică a cetățenilor*. Prin acest program, cetățeanul urmează să fie sensibilizat și instruit în vederea consultării în permanentă în probleme juridice a unor specialiști din domeniu, pentru a cunoaște, de fiecare dată, consecințele actelor juridice și, astfel, de a minimaliza posibilitatea apariției litigiilor.

8. Statul nu poate și nici nu ar trebui să răspundă pentru tot ce se întâmplă în societate. Societatea ar trebui să își asume o parte de responsabilitate. Pentru atingerea acestui obiectiv, de existență a dialogului productiv între stat și societate este reclamată întrunirea a trei condiții: a) predispoziția puterii de a iniția un astfel de dialog și de a partaja responsabilitățile cu societatea; b) existența mecanismului ce ar asigura ducerea acestui dialog—surse mass-media independente și cu o bună reputație; c) o societate civilă elevată, dezvoltată și pregătită să împartă responsabilitatea cu puterea și să asigure crearea propriului mecanism de control al activității acesteia.

Planul de cercetări în perspectivă

Noile condiții și relații social-politice condiționează foarte mult schimbarea modului de abordare și de perfecționare în continuare a instituției răspunderii juridice. În categoria de răspundere, se reflectă ca într-o oglindă toate reformele politice și sociale ale vieții unei comunități, în cazul dat instituția răspunderii juridice a statului apare ca un mijloc multifuncțional în protejarea drepturilor subiective ale omului. Problema drepturilor subiective este o problemă amplă, multi- aspectuală, complexă, care nu poate fi examinată în întregime în prezentul studiu, ea necesită o cercetare aparte. Vom observa, doar, că problema drepturilor subiective este, înainte de toate, o problemă a persoanei, în centrul ei situându-se omul cu năzuințele sale, cu libertatea și răspunderea sa și cu locul său în societate. În esență problema dată reprezintă fațeta juridică a problemei generale de legătură reciprocă între persoană și stat. Este cunoscut, că neîndeplinirea de către stat a îndatoririlor în fața cetățeanului generează criza încrederii în puterea de stat și tendința cetățenilor spre satisfacerea ilegală a intereselor particulare. În aceste condiții, este necesară asigurarea unei politici consecvente la soluționarea problemei privind răspunderea puterii de stat și a reprezentanților acesteia.

Cele expuse ne permit să afirmăm, că problema analizei esenței, conținutului, temeiurilor, funcțiilor, formelor și principiilor răspunderii juridice a statului în dreptul intern este și rămâne destul de actuală și pentru viitor atât din punct de vedere teoretic, dar mai ales practic. Aceasta determină necesitatea cercetării instituției răspunderii juridice a statului în cadrul unor lucrări viitoare, cercetări, care vor deveni foarte actuale în realizarea diferitor forme de răspundere juridică a statului.

Considerăm că ideile expuse în teză sunt destul de binevenite pentru inițierea unor cercetări complexe mai ales a normelor juridice constituționale axate pe studierea drepturilor, obligațiilor și competențelor subiecților raporturilor juridice constituționale, pentru a determina formele de răspundere ce pot surveni pentru neonorarea sau onorarea adecvată a acestora. Obiectivul principal în acest caz, fără îndoială trebuie să constituie modificarea corespunzătoare a legislației constituționale în vigoare, pentru că, astfel, răspunderea constituțională a organelor de stat și funcționarilor publici să devină un instrument eficient de asigurare și menținere a ordinii constituționale, a eficienței Legii supreme a statului.

Având în vedere, concluziile și recomandările enunțate anterior, putem afirma, că doar în urma luării în considerație a tuturor lacunelor evidențiate și înlăturării lor cât mai rapide s-ar crea garanția realizării normelor instituției răspunderii juridice a statului și, în consecință, a răspunderii juridice, în general. Totodată, s-ar configura premisele unei protecții reale a drepturilor și libertăților omului, imperativ reiterat de numeroase acte normative interne și internaționale.

Concluzia finală și generalizată asupra studiului realizat este, că de-a lungul istoriei, instituției răspunderii juridice a statului în dreptul intern i s-a conferit un loc important. Totuși, acesta nu este un argument pentru stoparea cercetărilor viitoare, întrucât evoluția societății, a relațiilor sociale, formelor de guvernare etc. determină analiza teoretică și implementarea în practică a normelor instituției răspunderii juridice a statului.

BIBLIOGRAFIE:

1. Moraru E. Unele aspecte istorico-teoretice ale noțiunilor stat, personalitate, răspundere și interconexiunea dintre ele. Materialele conferinței științifice internaționale „Contribuții la dezvoltarea doctrinară a dreptului” In onorem Elena Aramă, doctor habilitat în drept, profesor universitar. Om emerit, Chișinău, 2009, p.246-252.
2. Корецкий В. М. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы. М.: Госюриздат, 1961. 960 с.
3. Grama D.C. Evoluția unor principii ale doctrinei statului de drept în viziunea gânditorilor Moldovei în secolele XV-XIX. „Problemele ale edificării statului de drept în Republica Moldova”. Chișinău 2003. p. 108- 110.
4. Moraru E. Unele aspecte ale răspunderii juridice a statului în dreptul intern. În: Legea și viața nr. 9, 2011, p. 34-39.
5. Negru B. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Bons Offices, 2006. 520 p.
6. Avornic Gh. ș.a. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Cartier, 2004. 656 p.
7. Baltag D. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Tipografia Centrală, 2010. 510 p.
8. Costin M. Răspunderea juridică în dreptul Republicii Socialiste România. Cluj: Dacia, 1974. 156 p.
9. Moraru E. Răspunderea politică – practică internațională. Conferința științifică internațională „Probleme actuale ale istoriei, teoriei dreptului și științelor administrației publice”(1-2 octombrie), Chișinău, 2010 p.148-151.
10. Moraru E. Modelul sistemic al răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat. În: Legea și viața nr.1/ 2011, Chișinău, p. 38-42.
11. Moraru E. Aspecte ale mecanismului răspunderii juridice a statului în Republica Moldova. În: Legea și viața nr.10, 2011. p.19-22.
12. Costache Gh., Arseni O. Reflecții asupra noțiunii esenței răspunderii administrației publice locale. În: Legea și viața nr. 67, 2009. p.15-18.

Lista lucrărilor publicate la tema tezei

Lucrări științifice:

Articole în reviste științifice:

1. Moraru E. Modelul sistemic al răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat. În: Legea și viața nr.1/ 2011, Chișinău, p. 38-42

2. Moraru E. Исторические и теоретико-методологические предпосылки исследования юридической ответственности. În: *Legea și viața* nr.1/ 2011, Chișinău, p.48-54.

3. Moraru E. Unele aspecte ale răspunderii juridice a statului în dreptul intern. În: *Legea și viața* nr.9/2011, Chișinău, p.34-39.

4. Moraru E. Aspecte ale mecanismului răspunderii juridice a statului în Republica Moldova. În: *Legea și viața* nr.10/2011, Chișinău, p. 19-22.

5. Baltag D, Moraru E. Responsabilitatea și răspunderea juridică – garanție a libertății individuale. În: *Studii juridice universitare*, anul IV, nr.1-2/ 2011. p.77-95.

Materiale ale comunicărilor științifice:

1. Moraru E. Social responsibility – a special social relationship. The international conference „European union's history, culture and citizenship: Current problems of European Integration 2nd Edition”, Pitești, 2009 p. 48.

2. Moraru E. Unele aspecte istorico-teoretice ale notiunilor stat, personalitate, răspundere și interconexiunea dintre ele. Materialele conferinței științifice internaționale „Contribuții la dezvoltarea doctinară a dreptului” In onorem Elena Aramă, doctor habilitat în drept, profesor universitar. Om emerit, Chișinău, 2009, p.246-252.

3. Moraru E. Political responsabiliti of states: internationalpractice. The international conference „European union's history, culture and citizenship: The European Union – Establishment and Reforms – 3rd Edition”, Pitești, 2010 p.42.

4. Moraru E. Răspunderea politică – practică internațională. Conferința științifică internațională „Probleme actuale ale istoriei, teoriei dreptului și științelor administrației publice”(1-2 octombrie), Chișinău, 2010 p.148-151.

ADNOTARE

Moraru Elena, „Răspunderea juridică a statului în dreptul intern (aspecte istorice, teoretice și practice) teza de doctor în drept. Specialitatea 12.00.01 - Teoria Generală a Dreptului; Istoria statului și dreptului; Istoria doctrinelor politice și de drept, Chișinău, 2012

Structura tezei: Lucrarea este structurată în introducere, patru capitole urmate de concluzii și recomandări, bibliografie din 327 izvoare, 176 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 9 lucrări științifice

Cuvinte-cheie: Răspunderea juridică, statul ca subiect al răspunderii juridice, temeiul răspunderii juridice a statului, formele răspunderii juridice a statului, principiile răspunderii juridice a statului, consfințirea normativă a răspunderii juridice a statului, mecanismul răspunderii juridice a statului.

Domeniul de studii. Teza vizează relațiile sociale legate de răspunderea juridică a statului, locul și rolul acesteia în construcția normativă de drept a răspunderii juridice.

Scopul și obiectivele lucrării. Studiarea multilaterală și complexă a instituției răspunderii juridice a statului în diverse perioade istorice întru punerea în lumină a genezei formării și funcționării răspunderii juridice a statului în baza reglementărilor de drept existente în Republica Moldova, cât și alte state. În cuprinsul tezei și-au găsit materializare eforturile în abordarea acestei probleme, ele fiind concretizate în următoarele obiective: cercetarea statului în calitatea sa de subiect al răspunderii juridice; cercetarea diverselor abordări existente vis-a-vis de natura juridică a răspunderii statului în doctrina contemporană; analiza eficienței funcționării instituției răspunderii juridice a statului în dreptul intern al Republicii Moldova și al altor state.

Noutatea și originalitatea științifică, constă în circumscrierea abordării fenomenului răspunderii juridice a statului în dreptul intern din punct de vedere al analizei doctrinare, normative și practice ca factori cu impact determinant asupra respectării și protecției drepturilor omului. În teză sunt abordate premisele istorice și teoretico-metodologice ale răspunderii juridice a statului, problematica ei în istoria doctrinelor de drept, baza teoretică și metodologică a răspunderii juridice a statului în dreptul comparat. De asemenea în teză și-au găsit materializare mecanismul răspunderii juridice a statului în dreptul intern al R. Moldova și căile de perfecționare a acestuia.

Problema științifică soluționată constă în stabilirea și definirea temeiurilor, principiilor, funcțiilor și formelor răspunderii juridice a statului în dreptul intern, mecanismului ei de funcționare în Republica Moldova și căile de perfecționare a acestuia.

Valoarea aplicativă a lucrării. Concluziile și recomandările privind esența, temeiul, formele, funcțiile și principiile răspunderii juridice a statului, legăturile acesteia cu alte forme de răspundere juridică completează baza teoretică și metodologică a acestui concept științific, dar și orientează spre anumite măsuri practice din partea statului în special în protecția drepturilor și libertăților omului într-un stat de drept.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării și concluziile teoretice și recomandările practice, pot fi utilizate în procesul perfecționării legislației la elaborarea și modificarea unor acte normative, deoarece deficiențele ce apar în cadrul soluționării problemelor răspunderii juridice a statului în dreptul intern nu pot fi depășite fără conceptualizarea teoretică a principiilor generale ale ei. De asemenea, rezultatele investigației au fost folosite la perfecționarea curriculumului la ciclul universitar I licență, și la ciclul II masterat, vor fi folosite la elaborarea cursurilor și a manualelor de Teorie generală a dreptului, istoria dreptului, istoria doctrinelor de drept.

ANNOTATION

Moraru Elena, “The legal liability of the state in the domestic law (historical, theoretical and practical aspects)”, doctor of law research paper. Specialty 12.00.01- General theory of law; History of state and law, History of political and law doctrines, Chisinau, 2012

The structure of the paper: The paper contains the introduction, four chapters followed by conclusions and recommendations, bibliography of 327 sources, 176 basic text pages. The results obtained are published in 9 scientific studies.

Keywords: legal liability, the state as the subject of legal liability, basis for state legal liability, forms of state legal liability, state legal liability principles, normative approval of state legal liability, state legal liability mechanism.

Field of study. The doctor research paper entirely deals with state legal liability, basis, forms, functions, principles and study of their place and role in normative low construction of legal liability.

The purpose and objectives of the work. Multilateral and complex study state legal liability institution in different historical periods highlighting the genesis of formation and functioning of state legal liability based on law regulations in the Republic of Moldova and in other states.

The scientific novelty and originality subsist in the circumscription of the approach to state liability law phenomenon in domestic law in terms of doctrinal legal analysis as well as practical as factors with determining impact on observance and protection of human rights. The paper addressed the historical and theoretical and methodological premises of state legal liability, its problematic in the history of legal doctrines, the theoretical and methodological basis of state legal liability in comparative law. The paper also contains the mechanism of legal liability of the Republic of Moldova state and ways to improve it.

Solved scientific probleb consist in definig and determination of principles, functions, and forms and the legal liability of the its mecanism of operation in the Republic of Moldova.

Practical value of the work. The paper, conclusions and recommendations on the essence, basis, forms, functions and principles of state legal liability, its relation to other forms of legal liability complement the theoretical and methodological basis of this scientific concept, and also guides to specific practical measures performed by the state, especially as to the protection of human right and freedoms in a state of law.

Implementation of scientific results. The results of the research and the theoretical conclusions and practical recommendations can be used in the process of improving the legislation for developing and modifying certain normative acts, as the deficiencies that arise when handling state legal liability issues in domestic law can not be solved without theoretical conceptualization of the general principles. Also, the results of the research can be used to improve the curriculum of the I university license course and II master degree course, to develop courses and textbooks of General theory of law, history of law, history of law doctrines.

АННОТАЦИЯ

к диссертации на соискание докторской степени " Юридическая ответственность государства во внутреннем праве (исторические, теоретические и практические аспекты), автор Елена Морару. Специальность 12.00.01 - Общая теория права, история государства и права, история политических и правовых учений, Кишинев, 2012

Структура работы: Работа состоит из вступления, 4 главы, выводов и рекомендаций, литературы из 327 источников, 176 страниц основного текста. Результаты диссертации изложены в 9 научных статьях.

Ключевые слова: юридическая ответственность, государство как субъект юридической ответственности, основа юридической ответственности государства, формы юридической ответственности государства, принципы юридической ответственности государства, нормативное закрепление юридической ответственности государства, механизм юридической ответственности государства.

Область исследования. Диссертация полностью посвящена юридической ответственности государства, основам, формам, функциям, принципам и изучению их места и роли в нормативно-правовой конструкции юридической ответственности.

Цель и задачи работы. Комплексное и многостороннее изучение института юридической ответственности государства в различные исторические периоды, от выделения генезиса формирования до функционирования юридической ответственности государства на основании существующих правовых регулирований в Республике Молдова и в других государствах.

Научная новизна и оригинальность состоит в определении подхода к феномену юридической ответственности государства во внутреннем праве с точки зрения правового доктринального и практического анализа, как например факторы, определяющие защиту и уважение прав человека. В диссертации были проанализированы исторические и теоретико-методологические предпосылки юридической ответственности государства, его проблематика в истории правовых доктрин, теоретическая и методологическая база юридической ответственности государства в области сравнительного правоведения. Также, в диссертации материализовался механизм юридической ответственности государства в Р. Молдове и пути его улучшения.

Решённая научная проблема состоит в определении основ, форм и принципов юридической ответственности государства, а также механизма реализации юридической ответственности государства в Республике Молдова и пути его улучшения.

Прикладное значение работы. Диссертация, выводы и рекомендации о сути, основах, формах, функциях и принципах юридической ответственности государства, ее связи с другими формами юридической ответственности дополняют теоретическую и методологическую основу данной научной концепции, и ориентирует на определенные практические меры со стороны государства, особенно нацеленные на защиту прав и свобод человека в правовом государстве.

Реализация научных результатов. Результаты исследования, теоретические выводы и практические рекомендации могут быть использованы в процессе усовершенствования законодательства при разработке и изменении нормативных актов, поскольку недостатки, которые возникают при решении проблем юридической ответственности государства во внутреннем праве, не могут быть решены без теоретического осмысления общих принципов. Также, результаты исследования были использованы для улучшения учебной программы I университетского курса лицензиата и II цикла курса магистратуры, и для разработки курсов и учебников Общей теории права, истории права, истории правовых доктрин.

Moraru Elena

**RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A STATULUI ÎN DREPTUL
INTERN**

(aspecte istorice, teoretice și practice)

**Specialitatea 12.00.01 – Teoria Generală a Dreptului; Istoria statului și
dreptului; Istoria doctrinelor politice și de drept**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar 01.07.2012
Hârtie ofset. 90 gr.
Coli de tipar 2

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tirajul 50 ex.
Comanda nr.

Centrul Editorial – Poligrafic al USM str. Al Mateevici, 60, Chișinău, MD 2011